

ПРАВОВІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ

НАУМЕНКО Катерина Сергіївна - заступник директора - начальник відділу навчально-методичної роботи Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

УДК 342.9 (477)

Аналізується якість вищої освіти через такі її складові як організаційне та правове забезпечення. Визначається система правових та організаційних засад вищої юридичної освіти в Україні, акцентується увага на проблемі забезпечення якості такої освіти. За допомогою аналізу наукових поглядів сформовано та надано авторське визначення поняттям «правові засади вищої юридичної освіти» та «організаційні засади вищої юридичної освіти».

Надано пропозиції щодо вдосконалення процедурних аспектів надання вищої юридичної освіти. З метою збільшення рівня ефективності вітчизняної освітньої системи у сфері правознавства було наголошено на бажаних змінах у тих сферах вищої юридичної освіти, що є ключовими. Також було розкрито сутність зарубіжної допомоги закладам вищої освіти, наголошено на необхідності формування належної системи забезпечення освітнього процесу та оцінювання якості вищої юридичної освіти.

Ключові слова: вища юридична освіта, правознавство, впровадження технологій, надання освітніх послуг, правове забезпечення, організаційні засади, освітній процес.

Постановка проблеми

В Україні протягом останнього часу відбуваються значні зміни у всіх без винятку сферах суспільного життя. Слідом за змінами політичного спрямування та поступовою соціально-економічною інтеграцією України в бік розвинених та демократич-

них країн Західного світу, вітчизняна галузь освіти теж отримала своє якісне та всебічне зростання.

Не стала винятком у цих процесах і галузь правознавства, де у сфері вищої юридичної освіти з'являється все більше і більше можливостей для отримання студентами корисних знань та здобуття ефективних навичок для їх реалізації під час майбутньої трудової діяльності. В контексті цього питання слід також зазначити, що проблематика якісного покращення навчального процесу у вищих навчальних закладах нерозривно пов'язана зі сферою наукових досліджень та теоретичних розробок, що здійснюються здебільшого на базі тих самих вищих навчальних закладів.

Отже, проблема успішного поєднання навчального процесу з науково-дослідною роботою, а також своєчасне впровадження актуальних наукових результатів до процесу надання освітніх послуг є ключовим фактором ефективності будь-якого ВНЗ. На практиці подібне можна реалізувати, наприклад, створенням навчально-методичних вказівок, посібників та рекомендацій застосувального характеру, які б ґрунтувалися на наукових працях вчених та дослідників.

Поруч із наведеними вище проблемами, свого нагального вирішення потребують також і питання матеріально-технічного та інформаційного забезпечення повсякденної діяльності вищих юридичних навчальних закладів. Адже доведеним є той факт,

що діяльність навчальних закладів є мало-ефективною без впровадження та використання високих технологій.

Стан дослідження

Наразі вітчизняна наука володіє великою кількістю різноманітних праць та досліджень, що були присвячені питанню якості вищої юридичної освіти в Україні, а також питанням, які так чи інакше пов'язані з цим явищем. Походячи від того, що рівень якості освітніх послуг у сфері правознавчих наук буде прямо впливати на подальший стан української юридичної наукової думки, стає зрозумілою така прискіплива увага до цього питання з боку вчених-правознавців.

Отже, серед багатьох фахівців у сфері права, які безпосередньо займалися у своїх дослідженнях питаннями вищої юридичної освіти, слід особливо виокремити наукові праці таких вчених як: Д. О. Білінський, М. Т. Задояний, І. Г. Оксьом, Л. О. Стецюк, В. В. Маньгор, В. І. Масальський, Д. С. Скородумов, В. М. Сущенко та ін.

Мета цієї статті полягає у деталізованому розгляді проблематики тих питань, що певним чином характерні для такої суспільної інституції як вища юридична освіта. На основі такого розгляду було зроблено порівняння запропонованих науковцями методів та способів надання громадянам освітніх послуг у сфері правознавства.

Виклад основного матеріалу

Станом на сьогоднішній день юридична освіта в Україні, як і в попередні часи, має величезний попит. Відомо, що бути юристом з давніх-давен було дуже престижною справою. Цей факт знаходить своє підтвердження ще у античні часи існування Стародавнього Риму. Наприклад, тоді жили та яскраво творили численні талановиті правознавці того часу, головною зброєю яких були їх ораторська майстерність, а також гарне знання законів.

Маючи за свою початкову основу ті юридичні вміння та навички, що були винайдені й успішно застосовувалися в античності, представники подальших історичних епох

займалися розвитком та збагаченням як юридичної професії, так і правової культури взагалі. Починаючи з Середньовіччя, у Західній Європі засновувалися потужні навчальні юридичні заклади, що існували переважно у найважливіших куточках тодішнього світу. Найбільш відомими з таких освітніх закладів, де зосереджувалися найбільш талановиті правознавці свого часу, були Сорбона, Оксфордський та Кембриджський університети, а також не менш значущі університет Болоньї та Падуанський університет [1].

Вказані правові школи мають багатостолітню історію вивчення та дослідження правової думки у різних її сферах, а традиції цих навчальних закладів відомі в усьому світі й частково використовуються в Україні. Зазначені юридичні школи дали сучасній правознавчій науці фундаментальні основи для подальшого розвитку.

Наразі Україна збагачена своїми власними правовими школами, які хоч і не мають всесвітньої популярності, проте, цілком зможуть надати особам, що там навчаються, доволі якісний набір юридичних знань, умінь та навичок, які називаються компетентностями.

Протягом останніх років, незважаючи на величезну кількість осіб, що отримали вищу юридичну освіту, випускникам навчальних закладів часто вдається знайти гідне працевлаштування. Величезний та, здається, безкінечний попит на обізнаних молодих юристів, по-перше, вкотре доводить тезу про те, що гарний юрист завжди зможе знайти собі престижну роботу. По-друге, цей порівняно високий рівень подальшого працевлаштування свіжих спеціалістів свідчить про доволі непоганий рівень освітньо-професійної підготовки майбутніх кадрів у вищих юридичних навчальних закладах України [2].

Завдяки своїй плідній науково-дослідній роботі, а також бережливому ставленню до освітнього процесу, викладачі та інші працівники українських юридичних вишів змогли зберегти і примножити усі ті досягнення, якими наразі володіє юридична освіта і наука. Поруч із цим, останнім часом спостерігається якісне і кількісне

зростання різноманітних наукових заходів, студентських конференцій, навчально-дискусійних клубів і програм обмінів. Сьогодні українські студенти активно використовують ті можливості, що їм надає у тому числі і європейська інтеграція України, задля того, аби навчатися та стажуватися за кордоном, зокрема, й за магістерськими програмами.

Узявши на себе зобов'язання довести якість процесу надання вищої освіти в Україні до найвищих стандартів розвинених країн світу, українська влада разом із небайдужими співробітниками освітньої галузі поступово покращує вітчизняний освітній процес. Серед результатів злагоженої діяльності науково-викладацьких колективів юридичних вишів, що відбувається за допомогою фінансування західних партнерів України, можна виокремити гарно укомплектовані актуальною літературою бібліотеки, сучасні комп'ютерні класи, а також численні аудиторії, що оснащені за останнім технологічним трендом. Взагалі рівень технологічності навчального процесу у конкретному освітньому закладі є одним із ключових елементів ефективності роботи усього вишу, а також позитивно впливає на репутацію такого навчального закладу [3].

Однією із найгостріших проблем серед тих, що потребують свого негайного вирішення, виділяють незадовільне поєднання процесу надання освіти з подальшим працевлаштуванням осіб, які закінчили вищій навчальний заклад. Частково ця проблема є наслідком того, що далеко не всі вищі юридичні навчальні заклади мають зобов'язання з працевлаштування своїх колишніх студентів. Навіть з-поміж державних вишів, де студенти навчаються лише за бюджетні кошти, рівень подальшої підтримки випускників у початковому будіванні їх кар'єри є дуже різним.

Розглядаючи питання несумісності вітчизняної освітньої системи з сучасним ринком праці, варто взяти для порівняння ситуацію, що нині існує у розвинених країнах Заходу. Наприклад, у Сполучених Штатах Америки, де, до речі, певні заклади вищої освіти вважаються найкращими

в світі, ринок праці та система освіти дуже тісно пов'язані і навіть доповнюють один одного.

Статистика свідчить про те, що у західних країнах, а також розвинених та демократичних країнах Сходу, таких як Японія та Південна Корея, вища освіта й ринок праці чітко й динамічно корелюються між собою та один до одного підлаштовуються. У тих же Сполучених Штатах випускники лівової частки відомих правових шкіл гарантовано можуть знайти для себе гарне місце роботи за своєю спеціальністю. А що стосується випускників приблизно десяти найкращих американських юридичних вишів, то миттєве працевлаштування у найвідоміших компаніях з надзвичайно високою заробітною платнею, а також подальша блискуча кар'єра є для них абсолютно гарантованими.

Більш того, працевлаштування американських та західноєвропейських випускників вищих навчальних закладів значною мірою відрізняється від такого процесу в Україні. Якщо розглядати актуальну українську ситуацію, то слід зазначити, що більше шансів з працевлаштування мають ті студенти та курсанти, що отримують освіту на так званій «бюджетній» формі навчання, адже відповідно до вітчизняного законодавства, таких осіб сама держава зобов'язана працевлаштувати. У той же час студенти, що навчаються за контрактною формою чи навіть у приватних вишах, в українських реаліях зіштовхуються зі значними труднощами у подальшому працевлаштуванні за спеціальністю.

Натомість, студенти американських та західноєвропейських вищих навчальних закладів не потребують ніякої допомоги від своєї держави, адже незалежно від того, є їх виш державним чи приватним, вони із легкістю працевлаштовуються завдяки розвиненому ринку праці в їх країнах, а також високому рівню розвитку ринкових відносин у тих країнах взагалі. Тобто вагомою різницею є те, що в Україні студентів працевлаштовує держава, що має негативний вплив на економічну ситуацію, бо така практика є відголоском радянської командно-адміністративної системи. В цей же час

американський ринок праці сам справляється із завданнями з працевлаштування руками приватних компаній, що повністю розбирають між собою випускників престижних вишів.

Прийняття ж на державну службу у розвинених країнах здійснюється на конкурсній основі. Це означає, що для зайняття певної вакантної державної посади особа-претендент, окрім наявності в неї відповідного рівня освіти та навичок за спеціальністю, зобов'язана пройти тестування та співбесіду. Тобто ніяких автоматичних і швидких призначень на державні посади у розвинених та демократичних країнах із реальним верховенством права не існує взагалі.

Іншою не менш серйозною проблемою вітчизняної вищої юридичної освіти є існуючі наразі труднощі та перепони із застосуванням отриманих в університетах знань у практичній правозастосовчій діяльності. Річ у тім, що гарне знання вітчизняного законодавства є лише половиною успіху для юриста, бо другу половину складає вміння правильно підбирати норми цього законодавства для вирішення конкретної справи та вірно ці правові акти застосовувати.

Одним із варіантів вирішення цієї проблеми могло б стати не тільки фокусування уваги та ресурсів вищих навчальних закладів на викладанні того чи іншого юридичного предмета на високому рівні, але й приділення належної уваги формуванню у майбутніх юристів загального світогляду, що був би заснований на високих моральних цінностях. Також формуванню має підлягати правова культура студентів, аби вони стали високоінтелектуальними особами, які мають повагу до загальнолюдських цінностей та бажання ці цінності захищати [4].

Останнім часом серед вітчизняних науковців почала розповсюджуватися думка про те, що отримання особами вищої юридичної освіти у «поліцейських академіях», тобто навчальних закладах, що підпорядковані системі МВС, є негативним явищем. Наприклад, такої думки додержується Т. Є. Кагановська [5], яка вважає підготовку майбутніх юристів у вишах, пов'язаних з

поліцією, «невиправданою ситуацією», яку «важко уявити собі у цивілізованому світі».

Проте, як слушно зазначає більшість відомих правознавців, така думка є хибною та необ'єктивною. Адже володіння юридичними знаннями є ключовою справою для працівника поліції, зокрема, слідчого, який за відсутності в нього юридичної освіти не зміг би виконувати свої професійні обов'язки, що вимагають від нього відмінного знання вітчизняного законодавства та вміння користуватись цими знаннями на практиці. Також слід додати, що у процесуальних провадженнях повинен бути дотриманий принцип рівності сторін, якого не буде, якщо слідчі Нацполіції, які розглядають понад 93% усіх кримінальних справ, за відсутності в них правової освіти не зможуть правильно кваліфікувати справу.

Висновки

Доводячи усе вищевикладене у цій статті до логічного висновку, слід зазначити, що на даному етапі свого існування вища юридична освіта в Україні стоїть на порозі вирішення багатьох проблем. Незважаючи на ті певні досягнення, яких вдалося заробити чесною та самовідданою працею науково-педагогічних колективів вітчизняних правничих шкіл, такі питання як ефективна організація роботи українських вишів, а також правове забезпечення цієї роботи є одними з першочергових для вирішення.

Завдячуючи допомозі, яка була надана юридичним навчальним закладам з боку урядів та некомерційних організацій західних країн, було покращене становище правових ВНЗ. Проте, задля по-справжньому дієвого функціонування згаданих закладів освіти в Україні повинна бути створена власна система належного забезпечення закладів освіти усім необхідним.

Література

1. Себайн Джордж Г., Торсон Томас Л. Історія політичної думки. Київ, 1997. 838 с.
2. Луговий В. І. Чинники і умови забезпечення якості вищої освіти в Україні в процесі євроінтеграції. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*.

ченка. Сер. Філософія. Політологія. 2010. Вип. 94–96. С. 98–103.

3. Швець В. Я. Проблеми забезпечення якості вищої освіти в умовах економічної кризи. *Удосконалення системи моніторингу забезпечення якості вищої освіти України*. Дніпропетровськ: ДВНЗ «НГУ», 2013. С. 55–62.

4. Куляба М. Сучасні проблеми юридичної освіти в Україні. URL: <http://rapogramamukachevo.com/2012/10/12/31785>.

5. Кагановська Т. Є. Організаційно-правові засади забезпечення якості вищої юридичної освіти в Україні. *Проблеми сучасної освіти*: збірник науково-методичних праць. Харків, 2016. С. 30–36.

SUMMARY

The quality of higher education is analyzed through its components such as organizational and legal support. The system of legal and organizational foundations of higher legal education in Ukraine is defined, and attention is paid to the problem of quality assurance of such education. Through the analysis of scientific views the author defines the concepts of “legal foundations of higher legal education” and “organizational principles of higher legal education”.

Suggestions were made to improve the procedural aspects of higher legal education. In order to increase the efficiency of the national legal education system, emphasis has been placed on the desired changes in those areas of higher legal education that are key. The essence of foreign aid to higher education institutions was also revealed, emphasizing the need to establish a proper system of providing the educational process and assessing the quality of higher legal education.

Keywords: higher legal education, jurisprudence, implementation of technologies, provision of educational services, legal support, organizational principles, educational process.